

FOLYTASSA, COLLEGA!

Paksa Rudolf: Méltónak lenni a nagy elődökhöz

43

Egykor a tanév első hete volt a gólyahét, a közösségbe való ceremoniális beavatás. A gólyákat válogatott próbáknak, olykor durva tréfáknak tették ki. Ezek célja kettős volt: az újak megismerése és befogadása, valamint túltengő öntudatuk letörése, hogy az eminens tanár-kedvencekből a tudomány iránt alázattal viseltető gólyákat faragjanak, akik tisztelettel viseltetnek a felsőbbévesek, a tanár urak iránt. (1949-ig az egyetemi képzés négy évig tartott, amit egy év tanárképzés követett. A négyéves képzést kettéosztotta az alapvizsga, amit a második év végén tettek le. Persze aki megcsúszott, az később. Gólyának azt nevezték, aki még nem tette le az alapvizsgáját, tanár úrnak pedig azt, aki már letette. Ha tehát valaki csak harmadévesen tette le az alapvizsgáját, akkor egészen a sikeres vizsgáig gólyának számított.¹)

¹ Ezt a mai viszonyokra úgy lehetne lefordítani, mintha a BA-sok/BSc-sek számítanának gólyának, s az MA-sok/MSc-sek pedig tanár úrnak. E fogalomhasználat alkalmazására – a hagyományok felújítása jegyé-

A gólyahét elején a felsőbbévesek közölték a gólyákkal, hogy felvételük még nem végleges, csak a gólyahét sikeres befejezése után válnak a Collegium valódi tagjaivá. A felsőbbévesek, a tanárok és az egykori collegisták „összeesküvésének” hála ez hihetőnek is tűnt a szargólyáknak. (Nota bene: a szargólya kifejezés maga is arra utal, hogy az elsőévesek még gólyának se teljesértékűek.) Az elsőévesek a gólyahéten gyakran megoldhatatlan feladatokat kaptak: irdatlan nagy szövegeket kellett volna elolvasniuk, vagy soha nem létezett témákról, személyekről írniuk...

A gólyahét csúcspontját a gólyavizsga jelentette. Ezt a mindenkori diákelnök (mai szóval DB-elnök) vezette, s azon a felsőbbévesek mellett a Collegium tanárai és végzett hallgatói is megjelentek (Kodály Zoltán például haláláig rendszeres résztvevője volt ezeknek). A gólyavizs-

ben – ezúton teszünk javaslatot. Persze csak akkor, ha hosszú távon megmarad a kétosztatú képzés. ;-)

PAKSA RUDOLF: MÉLTÓNAK LENNI

44

gán az elsőéveseknek értelmetlen vagy kétértelmű verseket kellett megtanulniuk, majd előadniuk, s válaszolniuk kellett a közönség által feltett kérdésekre, megjegyzésekre. (Kodály különösen hírhedt volt sikamlós, kétértelmű beszólásairól.) A gólyavizsga gyökerei meglehetősen régiek: már a Collegium első éveiben is kimutathatók. Ezt az eseményt egy idő után Janicsek István-émlékversenynek nevezték el. (A collegiumi folklór szerint Janicsek örült volt. A fáma szerint a Collegium könyvtárának minden kötetét el akarta olvasni, mégpedig betűrendben. Ráadásul ha egy könyv kétszer volt meg, akkor azt kétszer olvasta el. Állítólag a B-betűig jutott. Janicsek „örültségét” bizonyította társainak, hogy gyakran ment fel a Collegium legmagasabb pontjára, a csillagvizsgáló torony tetejére, hogy ott a tetőn mezetenül tótágast álljon. Ezt a mai lányszárnyból kimagasló toronyszobát egyébként róla nevezték el Janicsek-toronynak... A mutatvány kipróbálását azonban senkinek sem javalljuk. ;-)

A tornateremben tartott gólyavizsga hangulata gyakran trágár, vagy egyenesen

durva volt (ahogy manapság is), azonban a szellemesen válaszoló gólyák elismerést vívtak ki maguknak. A gólyavizsgát ünnepélyes, sörös vacsora követte, melyen ugyancsak mindenki részt vett. Az éjszaka azonban újabb meglepetést tartogatott a gólyáknak. A felsőbbévesek ugyanis éjjel maszkba öltözve és a Gumiarábikumot énekelve körbejárták a gólyaszobákat, s „Halál a gólyákra!” kiáltozással, csörömpölve és rikoltozva felverték őket. Ekkor következett a gólyák „lehúzása”, ami azt jelentette, hogy a gólyát felfektették egy íróasztalra, majd elfenekelték, amit végül a gólyának meg kellett köszönnie. (Lehúzásra a tanév során később is sor kerülhetett, ha például egy gólya nem adta meg az illő tiszteletet a felsőbbéveseknek, vagy ha azt a felsőbbévesek jónak látták.) Végezetül a megszeppent és elfenekelt gólyákat felhajtották a ruhásszekrényekre (ez a mai, plafonig érő beépített szekrényekkel nyilván lehetetlen lenne).

Szabó Dezső – és sok más egykori collegista is – úgy számol be e tortúráról, hogy ezután váltak a közösség igazi tagjává. A megpróbáltatásokat azonban nem

FOLYTASSA, COLLEGA!

45

mindenki viselte ilyen jól. Jékely Zoltán például saját gólyavizsgájáról úgy számolt be az otthoniaknak, hogy a diákelnököt „vaddisznónak” titulálta. Mások egészen egyszerűen lemondtak collegiumi tagságukról a gólyahéten őket ért sérelmek miatt. 1939-ben például nagy port kavart, hogy egyszerre négy elsőéves is így tett. A gólyavizsga és a lehúzások keménysége 1945 után sokat enyhült, 1947-ben pedig a „gólyák lázadása” lényegében megszűntette a lehúzás szokását. A lázadás hátterében meghúzódó nagy demokratizmusnak, miszerint gólyák és tanár urak egyenlők, azonban a collegiumi belső hierarchia is áldozatul esett. 1949-ben pedig végképp felborultak e viszonyok, amikor a kommunista párt által delegált elsőévesek és a még szakmai alapon felvett régiek közt már semmiféle közösség nem alakult ki. A pártdelegált elsőévesek reakciós csökevényeknek tekintették a tehetségük alapján kiválogatott (tehát „elitista”) felsőbbéveseket, akik viszont megvetették a párthűség és nem pedig a tudásuk alapján bekerült ifjú kádereket. Az pedig, hogy egy „reakciós elitista” elfenekeljen, vagy

egy tréfás vizsgán ugrasson és megalázzon egy „ifjú pártkádert” – teljesen elképzelhetetlen volt már ekkor. A gólyahét is átalakult 1949-ben. Egy évvel a Collegium szétverése előtt bevezették az egyhetes nyárvégi ideológiai fejtágítót. Itt különböző potentátok, valamint „megbízható” felsőbbévesek és egykori collegisták tartottak előadásokat a „szép új világ” szellemében. (Napjaink hasonló kezdeményezésének tehát van előképe, még ha az nem is szépemlékű. ;-) Gólyatábor azonban nem volt a régi Collegiumban.) A lehúzás szokása mindenesetre a társadalmi viszonyok megváltozásával idejétmülttá vált. Az új Kollégiumban pedig, ahol immár nem csak fiúk laktak együtt, értelemszerűen fel se merült e hagyomány újralesztésének lehetősége.²

A régi Collegiumnak is megvolt a maga himnusza, indulója. Ez a hírhedt Gumiarábikum. Ezután Lówy Árpád³ *Etnográfia* című ver-

² Ahogy természetesen a sasrend-őr tisztségnek sem igen lehet helye egy koedukált intézményben. ;-))

³ Lówy Árpád néven publikálta pornográf verseit Réthy László (1851–1914), aki egyébként aka-

FOLYTASSA, COLLEGA!

sének strófáit énekelték. Sőt variálták is kissé. Egy régi collegista elmondásából az is kiderül, hogy az eredeti Lőwy-verset kicsit át is írták. A vers népszerűségét egyébként jól mutatja, hogy később a nép ajkán újabb versszakokkal egészült ki.

46

démikus volt és a Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának vezetője. Egyébként múzeumi előljáróként sem tagadta meg önmagát, amit egyik hivatalos levele is bizonyít:

„506/1903.

Tekintetes kultúrmérnöki hivatal

Pécsett.

Tegnapi póstával érkezett 1090/1903 sz. hivatalos átiratukra, melyben azt kérdik, hogy a Nagy-Berki község határában lelt régi sarkantyúval mi történjék? hivatalos tisztelettel azt válaszolom, hogy basszák meg az urak a sarkantyújukat, mert 35 Reaumur hőségben ilyen szarságokkal nem foglalkozhatunk.

Budapest, 1903. augusztus 18.

Teljes tisztelettel lófasz a seggükbe

Dr. Réthy László

m. n. múz. érem- és régiségosztályi

igazg.-helyettes”

Gumiarábikum

Gumiarábikum,
arábikum gumi,
Gumiarábikum,
arábikum gumi.

Seggemből szalmaszál
fél méterre kiáll,
Hiába szívod azt,
nem jó abból malaszt.

Lőwy Árpád: Etnográfia

Kockást hord az angol,
Bagózik, nem pipál,
Még mikor baszik is,
Baedekerből citál.

A vidám francia
Fecseg nappal-éjjel,
S a farka szikráit
Szórja szerteséjjel.

Tenger ellen épít
A hollandi falat,
S röptibe' bassza meg
A besózott halat.

Tudós faj a német,
Gambinusznak hála:
Még az is, ha baszik,
Theória nála.

Svéd gyufa a maga
Skatulyáján lobban,
Ámde a svéd fasz is
Másutt baszik jobban.

FOLYTASSA, COLLEGA!

Svájcinak biktri a
Sok hosszú alagút,
Lányba' szereti a
Jó széles valagút.

Alattomos talján
Elrejtett tőrrel jár,
Közel ne kerülj,
Mert könnyen megbuzerál.

47

A kevély hidalgó
Díszruhának örül,
Ékes spanyol gallért
Hord a fasza körül.

A ravasz újgörög
Nem tisztel etikát,
Ha tyúksegget baszik,
Az neki delikát.

Perzsák ura a sah,
Szent könyvük a Korán.
A leányt rendszerint
Kifúrnák már korán.

Tetováolja magát,
S tolldísz hord a szíú,
De leginkább mégis
A faszára hiú.

Datolyával él és
Tevén jár az arab,
Az ő faszából is
Hiányzik egy darab.

Hallgatagon ül az
Elmerengő hindú,
De a pinaszagra
Már ő is megindú'.

Turbánt hord a török,
Csak a kávé issza:
Százhusz feleségét
Bassza össze-vissza.

Magyarral rokon nép
Finn, cseremis, osztják:
A snapper picsákat
Ott sem ingyen osztják.

Bort iszik a magyar,
Nem pediglen vizet,
Lánynak, menyecskének
Kemény fasszal fizet.

De ha megharagszik,
Nem kell pina ennek,
Bassza Krisztusát az
Atyaúristennek.

FOLYTASSA, COLLEGA!

Lócsi Levente: Collegiumi népdalkincs 4. rész – 1848-ban nem így volt

48

Haladjunk tovább a Himnusz és az Éliás a után a collegiumi népdalkinccsel való ismerkedésünkben, és térjünk rá annak következő gyöngyszemére, az „1848-ban nem így volt...” kezdetű nótára.

Az előzőekhez képest – amik mintegy himnuszként és szózatként rendszeresen elhangzanak a diákság ünnepei alkalmain – ez a dal kevesebbszer csendül fel immáron 100 éves épületünkben (vagy kihelyezett rendezvényeken). Azért enyhén alkoholos befolyás alatt álló tanár urak ritka, de megérdemelt dorbézolásuk közben talán illő mértékben előveszik. Viszont ez az a nóta, amelyben többek szerint a collegiumi népdalkincs talán legszebb költői képe elhangzik. („Megy az Isten, porzik az út utána”)

Ismerkedjünk meg tehát e nótánkkal, és tanulmányozzuk közben a mellékelt szöveget és kottát is! (Lásd azt a cikk után.)

Vigyázat! Az előző írásainkban ismertetett dalokkal rokon módon ez is igen köny-

nyen megfeküdheti egy-egy istenfélő Collegista gyomrát. Éneklése csak „tanár úr” felügyeletében ajánlott.

Kezdjük tehát a száraz tényekkel. Ez a dal felépítését tekintve egy új stílusú népdal 3 versszakkal, 4 hosszú sorral, enyhén kupolás dallamvonallal, páros rímekkel, talán a parlando stílusjelzést kaphatná. A 3. versszak 2. két sora a nyomatékosítás (a trágár csattanó megismétlése) kedvéért duplán énekelendő. Hagyományosan a trágár kifejezések helyét külön nagy hangsúllyal illik jelezni.

Egyébként a mű Rózsa Sándor balladájának („Esik eső, szép csendesen csepereg”) dallamára íródott. Közepesen ismertnek titulálnám ezt a dallamot: talán vannak, akik egyből felismerik, talán vannak, akik még nem is hallották. Poénosabb, hogy vannak collegisták, akik előbb hallják collegista szöveggel a dalt, és csodálkoznak, amikor hallják az eredetit, hogy jé, ez az 1848-ban dallamára megy.

Foglaljuk össze röviden a dalban elmondott történetet.

FOLYTASSA, COLLEGA!

49

Nevezetes szentek egy helyre mennek, mely helyen vedelhetnek, ez nem tetszhet Legemelkedettebbnek, s ez lett egyetlen gyermeke veszte. Talán az előző mondat se semmi, de sokkal költőibb maga a vers, a dalszöveg; mindenek felett javaslom annak tanulmányozását. Talán ezen verssel szándékoztak nagy Collegista elődeink ivászatukat isteni ihletésű tevékenységgé emelni egyfajta humoros legendát kreálva? Nem hiszem. No de erről majd írjanak avatottabb szakértők, kérem, én csak egy egyszerű programtervező matematikus vagyok.

Hadd ragadjak ki pár szót, illetve kifejezést a szövegből. Még egyszer: többen az egyik legszebb költői képnek a „Megy az Isten, porzik az út utána” verssort tekintik a collegiumi népdalkincsben. „Gyöngyszem” – mondják. Továbbá ebben a dalban megfigyelhetjük a korábban már megismert jellegzetes szexuálteológiai imperativus egy rövidebb, tömörebb változatát: „Bassza Isten”.

Nem lehet népdal szöveg-változatok, szájról szájra terjedés miatt bekövetkező ferdülések nélkül. Ebben a dalban tudtommal a faluszé-

li csárda válik néha faluszéli kocsmává: „Be is tér a faluszéli kocsmába”; illetve a lóra néha nem felpattan, hanem felkap az Úr: „Felkapott a kesely szőrű lovára”.

Jómagam ezzel a népdallal – mivel tényleg nem hangzik el olyan gyakran – valahogy harmadéves koromtól átlagosan két évente találkoztam egyszer.

Népdalgyűjtésünk 2009 nyári alkalmával pedig erről a dalról is készült több felvétel – melyek a releváns honlapról letölthetők, a kottával együtt. Előbb az aranytorkú idősebb collegisták gyűjtötták rá a nótára, azt a góJatábor tüze körül gyülekező góJajelölteknek elővezetendő, majd megtanulván azt, mind együtt énekelték, mint egy nagy család. Gitárkíséret is járulhat a dalhoz, lehet például alkalmazni ezeket az akkordokat: d (g) A d / F B F C F / d g d C d / B A d. Természetesen a kísérettel is érdemes alkalmazkodni a dal elbeszélő, szabad stílusához.

FOLYTASSA, COLLEGA!

1848-ban nem így volt...

Ezernyolcszáznegyvennyolcban nem így volt,
mikor még az öreg Isten legény volt,
Felpattant a kesely szőrű lovára,
Úgy vitte el Szűz Máriát a bálba.

50

Megy az Isten, porzik az út utána,
Be is tér a faluszéli csárdába.
Ott látja a Szűz Máriát bokázni,
Szent Pétert meg a sarokban rókázni.

Mikor ezt az öreg Isten meglátta,
Sörös korsót Krisztus Urunkhoz vágta.
Folyik a vér, Krisztus Urunk szent vére.
Bassza Isten, tudtam, ez lesz a vége.

Folyik a vér...

FOLYTASSA, COLLEGA!

1848-ban nem így volt

(Esik eső, szép csendesen csepereg dallamára)

51

Alkalmazkodó ritmusban

The musical score consists of four staves of music in a 2/4 time signature. The melody is simple and rhythmic, with lyrics written below each staff. The lyrics are in Hungarian and describe the events of 1848.

1. E-zer-nyolc-száz - negy-ven-nyolc-ban nem így volt,
Mi-kor még az ö - reg Is - ten le - gény volt,
Fel - pat - tant a ke - sely sző - rú lo - vá - ra,
Úgy vit - te el Szűz Má - ri - át a bál - ba.

2. Megy az Isten, porzik az út utána,
Be is tér a faluszéli csárdába.
Ott látja a Szűz Máriát bokázni,
Szent Pétert meg a sarokban rókázni.

3. Mikor ezt az öreg Isten meglátta,
Sörös korsót Krisztus Urunkhoz vágta.
Folyik a vér, Krisztus Urunk szent vére.
B.-a Isten, tudtam, ez lesz a vége.

Folyik a vér...

FOLYTASSA, COLLEGA!

Muntag Vince: Diskurzus, tér, történet Korai visszagondolás egy tanulságos együttlétre

52

el a Lustrum Saeculare Collegii című rendezvény után egy elsőéves reflexív szándékú írásának relevanciájával szemben, amennyiben egy ilyen szöveg két szempontból is korainak mondható. Egyrészt azért, mert egy azonnali visszatekintés szinte hozzánő magához az eseményhez, amelynek nem része, azaz könnyen elfelejtődhet. Másrészt azért, mert a reflektáló személy még fiatal ahhoz, hogy ítéletet alkothasson egy olyan nagyszabású összefüggésszisztemről, mint az Eötvös Collegium helyzete a maga történeti mivoltában. Nincsenek még olyan érdemei, amelyek alapján érdemes lenne bevonnai egy ilyen irányú közös gondolkodásba. Amikor tehát mindennek ellenére mégis megjelenik egy efféle reflexió, szükségképpen előre kell bocsátania a szerzőnek néhány megjegyzést.

Az első kétely kapcsán legyen szabad némi jóindulatot remélni az olvasótól, a szövegről úgyis a hatása vagy

annak hiánya fog ítékezni. Nem ez lesz az egyetlen fórum, ahol az itt felvázolt álláspont képviseltetik majd. A másik kifogás érvényességét teljes mértékben elismerem. Azt talán mégis érdemes hozzáfűzni, hogy az összejöveteleken oly sokat méltatott tradíció egyik eleme éppen a vélemény szabadság. Nem is születet más egy ilyen pozícióból, mint egy remélt vita felvezetése. S ha szabad egy személyes megjegyzéssel megtoldani az eddigieket, az alkalomban leginkább az ragadott meg, ahogyan részemé vált a Collegium történeti jelenléte. Ez a hozzászólás mindenekelőtt azt szolgálja, hogy ez a kapcsolat kétirányúvá váljon.

Ezeket a megfontolásokat igazolja, ahogyan a közösség azzal találkozott, ami az intézményen és önmagán kívül esik. Sokrétű kapcsolati háló tárult fel (és valószínűleg épült tovább) egy nagyra becsülendő, igen komoly igényű szembesítési szándék jóvoltából. Mert nemcsak

FOLYTASSA, COLLEGIUM!

53

a világ hallott rólunk, el is helyeztük magunkat valahogyan egy kulturális térben. Az ünnepiség megjelent az önbecsülés kinyilvánításában, de a szervezők nem elégedtek meg ennyivel. Látletet kaptunk. A párbeszédnek bizonyos elválasztottságokat is megmutattak. (Hiányzott az idegen nyelvű természettudományos jelenlét, a közmédiára figyelme kevésbé volt érzékelhető.) Mielőtt bárki félreértene: csak ahhoz lehetett nyúlni, ami elérhető volt, nem állítom, hogy az elvégzett munkánál többet bárkitől el lehetne várni. Viszont így látszanak irányok a továbblépésre.

Sokkal nagyobb hangsúlyt érdemel az, hogy itt tényleges tapasztalatcserét lehetett érzékelni. Még a reprezentáció különböző retorikáit is tanulmányos volt összevetni: az első napon volt politikai szándéknyilatkozat, hivatalos történelmi számvetés, személyes emlékidézés, stratégiai tervező hozzászólás, és a sor még bőven folytatható. Igen gyakran utaltak egymásra is az előadások, ami a nagyfokú figyelem jele. Generációk folytattak valós párbeszédet. Külön kiemelném ezen a ponton a harmadik nap korfa szerinti szerkesztettségét,

bravúros módon ellentétet a tematikai időrendet. S még nem beszéltünk az egymástól látszólag távol eső műfajok, szakterületek, stb. spontán feltáruló összefüggéseiről. Azt lehet mondani, valódi conferentia zajlott itt.

Ha pedig ez így van, és felismerjük ebben a Horváth János által kiemelt conference-eszményt, akkor a párhuzam rögtön az esemény voltaképpen tétjét hozza felszínre, tudniillik a történetiséget. Egészen elemi önlegitimációs problémákig vihető az alkalom kérdésfeltevése, ami pl. a régebbi igazgatók kerekasztal-beszélgetéséből is látszik. A konferencia összeállítói tudatosan számoltak az ünnepelt kezdet időbeli távolságával, és levonták belőle azt a nehezen vitatható, de bizonyos szempontból igen kényelmetlen következtetést, hogy a Collegium öröksége nem hagyományozódik problémátlanul. Rendkívül körültekintő vizsgálatnak lehetünk tanúi, amely arra irányul, mi szólaltatható meg a régi Collegium valóságából. Másképp fogalmazva: mi következik abból, hogy Béga úr és utódai intézményét ünnepeljük – saját magunkra nézve? Mert az például bizonyosnak

FOLYTASSA, COLLEGA!

54

látszik, hogy a Ménesi úton ma nem tudós tanárok képzése a kizárólagos cél, már csak azért sem, mert a pedagógia itthoni státusza ma alapjaiban más, mint száz éve, tehát a fogalom maga is kérdéseket implikál. Ehhez az oktatási modellek összefüggéseiről szóló előadások nyújtottak szempontokat. Hangot kapott itt építészet-, fotó-, eszme-, meta-, és perszonális történet, s rengeteg itt nem említett, de a konferencia dokumentációjából kiolvasható aspektus. Ezekből kísérlek meg a továbbiakban valamiféle saját álláspontot körvonalazni.

Ha jól sejtem, igen korán jelentkezik a Collegium történetében egy olyan tendencia, amely a közösség elkülönültségét hangsúlyozza a magyar értelmiségben belül. Elég, ha bizonyos jelentésbeli-konnotációs sajátosságokra odafigyelünk: „Ígéret földje”, „palota”, „sziget”, „collegista szelleme”, stb. Ehhez járult, hogy az első világháború végétől kezdve a Collegium mindig ellenzéki politikai orientációt képviselt (Trianon után is az École a példa, a szocializmus évei pedig rendszerellenességet jelentettek a falakon belül). Hogy az effaj-

ta exkluzivitás veszélyt rejt magában, annak kulturális vonatkozásait közhely emlegetni. Csak ott produktív ez, ahol bizonyos társadalmi feltételek hiányoznak úgymond a szellem szabad szolgálatához. Sajnálatos módon a magyar történelem példák sorát nyújtotta erre a hatékonyságra. Ma viszont más kihívásaink vannak, és egyre inkább látszik, hogy az odatartozás túlhangsúlyozása ellentétbe kerül a szintén sokat hangoztatott pluralitással mint céllal. Az ötvenes évek a másik végletet mutatták meg, az igénytelenység és a szervezhetetlenség anarchiáját. A tapasztalatok drasztikussága miatt azonban nem könnyű észrevenni, hogy mindez megmentette a Collegiumot az önmagába zárulástól. (Érdekes ebből a szemszögből szemügyre venni a könyvtár történetét.) A kezdet tényleges kérdése ebből kiindulva inkább az újraindulásra irányul, és csak ezen keresztül a századelő viszonyaira.

Lehet, hogy túlságosan kategorikus ez a meglátás, de nem lehetett szabadulni attól a benyomástól a rendezvény alatt, hogy az 1950 előtti intézmény lakóinak jelenléte ellentmondásosnak

FOLYTASSA, COLLEGA!

55

hat. Egyfelől önmagukban is kétségtelen bizonyítékai voltak a Collegium egykori aranykorának, és valódi távlati példának a jelen számára. Másfelől bizonyos áthághatatlanak tessző távolságot lehetett érezni köztük és a ma között, mert képtelenség volt eltekinteni attól, hogy pályájuk sikere csak közvetett módon köszönhető az alma maternek. Az, hogy ők és a portrékban megidézett nagyságok milyenek voltak egyetemistaként, lényegében nem derült ki. Nemcsak az idő rövidege miatt, hanem az is szerepet játszhatott, hogy nem triviális, mi számít egy ilyen kérdés számára információértékű válasznak. Ez főleg Bartoniek levelezésében volt szembetűnő. Talán megkockáztatható annyi, hogy a későbbi kutatásoknak komoly kihívásokkal kell ezen a ponton szembenézniük, ha arra keresik a választ, mi hozzáférhető az intézmény múltjának első nagy szakaszából.

Itt persze rögtön beleütközünk abba a dilemmába, mit mond ez az álláspont annak az intellektuális elvárásnak a mibenlétéről, amely az elsődlegesen átmentendő érték volt 1956-ban a megszüntetés előtti periódusból, azaz ami a

Collegiumot azzá teszi, ami. A közvetlen definiálás nyilván lehetetlen. Más megközelítés szükséges. Az ünnepeket épület a konferencián metonimiként tematizálódott elsődlegesen. Fordítsuk meg ezt a retorikai megoldást! Térről beszélünk, amely nem egybefüggő. A határ itt keretet jelent, amely koordinálhatóvá teszi a találkozást. Tehát a tér szervezi a diskurzust, amely maga is teret képez. A kölcsönhatás dinamizálja a viszonyt, egyiket sem gondolja adottnak, hermetikusan zártnak, az elkülönítés mégis megtörténik, a szervezhetőség és a reflektálhatóság szabja a párbeszéd határait.

A Collegium múltja és jelene hasonló módon szintén formálja egymást. Érdemes elgondolkodni azon, hogy az olyan gesztusok, mint a tornaterem helyszínné emelése, a k/c betűcsere vagy akár a régi collegistákkal való kapcsolattartás mostani konkrétumai mögött milyen történetiségkép rejlik. A Registrator szakcsoport járható utakat kínál arra, hogy kell odafordulnunk előzményeink felé. Kalapot kell emelnünk a forrásfeltáró teljesítményük előtt. Az további kérdés, mindez mit artikulál számunkra. A hatás kölcsö-

FOLYTASSA, COLLEGA!

nős úgy, ahogy a palota renoválás előtt áll.

Az erre a kérdésfeltevésre itt adott válaszkísérlet valószínűleg a konferenciakötet szerkesztési dilemmáiban konkretizálódik majd, ahogyan strukturálnia kell a diskurzust. A Collegium igazgatója zárszavában megemlített néhány szerkesztési sajátosságot, amelyeket szintén megérné ebből a nézőpontból górcső alá venni. Hasonló megfontolások lehetnek érvényesek az idegen nyelvű szövegek

fordíthatósága kapcsán, de említhetnénk azt is, nem érdektelenek a terjedelmi túllépések miértjei sem, meg egy sor olyan kérdés, amely a gyakorlatban a háttérszervezésnél merült fel. Az igazi válaszok persze hosszabb távon születnek majd. Az a tény azonban, hogy az épület aktív, azaz a találkozás létrejött, és a kötet megszülethet, termékenyen mélyíti el Dezső Tamás mottóját, amely így summázatként érthető: „Sapientia aedificavit sibi domum.”

56

Huszár Kristóf: Egy hónap Amerika

„A világ egy könyv, és aki nem utazik, az csak egyetlen lapját olvassa el.”
(Szent Ágoston)

2011 tavaszi félévében Sándor Juli és én nyertük el azt a nagyszerű és megtisztelő lehetőséget, hogy az Eötvös József Collegium és a Beloit College 1989 óta tartó cse-reprogramján keresztül egy szemesztert eltölthetünk az Egyesült Államokban. Amikor ezt a beszámolót írom, február 13-án, pontosan egy

hónap telt el a megérkezésünk óta. Erre próbáltam utalni a címválasztással, ami azonban kicsit csalóka. Ugyanis az elmúlt időszakot szinte kizárólag Beloitban és a környéken töltöttük (így talán helyesebb és pontosabb cím lenne az Egy hónap Beloit College, de ezt kicsit erőltetettnek éreztem). Azonban ennek ellenére olyan sok új élményben volt részem, hogy biztosan kijelenthetem: ha semmi más nem történne velem a továbbiakban, már

FOLYTASSA, COLLEGA!

megérte a fáradozás.

Amikor Markó Anita és Machó Zsófi megkerestek és felkértek, hogy írjak egy rövid élménybeszámolót az ECloga következő számába, nagyon örültem a lehetőségnek, de ugyanakkor kicsit nehéz helyzetben éreztem magam. Hiszen miről is írhatnék? Írhatnék az intézményről, az amerikaiakról, az itteni barátaimról, a lehetőségekről, az oktatásról és még sok minden másról. Külön-külön is hosszú oldalakon keresztül tudnék mesélni mindezekről, de a terjedelem korlátozott (és egy túlságosan hosszú írást senki sem olvasna el). A következő néhány oldalon sajnos nem vállalkozhatom arra, hogy pontos képet fessek Beloit College-ról és a tapasztalataimról, amelyeket az elmúlt egy hónapban szereztem. Viszont megpróbálom kiemelni azt, hogy nekem miért fontos ez az ösztöndíj, és azt, hogy eddig mennyire váltotta be a reményeimét.

A College-ról röviden

Beloit College egy ún. *liberal arts college*. Egy Beloit nevű, 37.000 lakosú kisvárosban található, Wisconsin állam déli részén. A College-ot 1846-ban alapította hét

telepes, akik New England régióból érkeztek, és felismerték egy felsőoktatási intézmény létrehozásának fontosságát a környéken. Így a College idősebb, mint maga Wisconsin állam, amelyet 1848 óta hívunk így. Az első évfolyam 1851-ben végzett az akkor még csak egy épületből álló intézményben. Ma a campus területe 26 hektár; a kollégiumokon és az oktatási, ill. adminisztrációs épületeken kívül egy hatalmas sportkomplexum, könyvtár, egészségcentrum, és még sok minden más áll a körülbelül 1300 hallgató és 120 oktató rendelkezésére. Az a diák, aki felvételt nyert a kis egyetemre, 30 tanszék által meghirdetett közel 60 különböző szak valamelyikén (vagy akár valamilyen párosításban) szerezhet BA/BSc fokozatot a négy évig tartó képzésben. Talán ez is mutatja, hogy milyen rendkívüli az infrastruktúra, ami itt a hallgatókat körülveszi. Ennek azonban komoly ára van: Beloit College az egyik legdrágább felsőoktatási intézmény az USA-ban. Az éves tandíj a 2009/2010-es tanévben 33.188 dollár volt. Azonban a hallgatóknak kevesebb, mint 10%-a fizeti a teljes tandíjat. A College ösztöndíj-

FOLYTASSA, COLLEGA!

58

rendszerének és a különböző alapítványoknak köszönhetően egy átlagos „beloiter” (családja) a 2009/2010-es tanévben 15 396 dollár tandíjat fizetett. Persze ez sem kevés: a jelenlegi dollárárfolyamon számolva meghaladja a hárommillió forintot! Ez még amerikai szemmel nézve is igencsak borsos, azonban egyetemi szintű képzettség nélkül még a lehetőségek hazájában is nagyon nehéz munkát találni (főleg most, a gazdasági világválság utáni időszakban). Viszont az, aki itt jó tanulmányi eredményel egyetemi diplomát szerez, joggal reménykedhet abban, hogy olyan állást talál olyan fizetéssel, amely eleget ad a magas ahhoz, hogy megtérüljön a tanulásba fektetett pénz (és energia), és tisztos jómódban családot alapíthasson. Helyi frissdiplomás ismerőseimmel beszélgetve azonban világossá vált számomra: a fiatalok helyzete az USA-ban sem könnyű.

Az oktatás menete és stílusa Beloitban nagyban eltér az ELTE-n általam tapasztaltaktól. A hallgató/oktató arány 11, míg az ELTE-n ugyanez az arány 22. Azonban amíg a magyar intézményben gyakoriak a 80–100 fős előadások (itt jegyzem meg, hogy

a matematikushallgatók kivételesen jó helyzetben vannak: a legtöbb órán legfeljebb 20–25 fős a létszám), addig Beloit College-ban minden tanórán alacsony a hallgatói létszám. Ráadásul itt minden tanár a keresztnévén szólítatja magát! (Nincs Mr. és Mrs. Smith...) Mindezeknek köszönhetően sokkal személyesebb a tanár–diák kapcsolat, ami szerintem nagyon fontos motivációs forrás. A személyes tapasztalataim is megerősítik mindezt: topológián öten vagyunk, kaotikus dinamikai rendszereken tizenötön, angolon pedig tizennégyen. Az előadás és a szeminárium nem válik ketté, de erre az alacsony létszám miatt nincs is szükség.

Az anyagot nem „adják le” az előadáson! A tananyagot tehát nem elsősorban az előadásjegyzetből, hanem leginkább a könyvből kell megtanulni. Óráról órára otthon kell elolvasnunk az egyes fejezeteket, megoldani a feladatokat (vagy legalább elgondolkozni rajtuk). Majd a következő órán a tanár kiemeli az általa fontosnak vélt összefüggéseket, megjegyzéseket tesz az éppen aktuális témához, és megbeszéljük a felmerülő kérdéseket. Rendszeresen, hétről

FOLYTASSA, COLLEGA!

59

hétre sok házi feladatot kapunk. Az előadások tempója is lassúbb, mint otthon. Fontos, hogy mindenki megértse (még az előadáson) azt, ami órán elhangzik. Dave (akinek több matematika kurzusát hallgatom) többször megáll egy-egy hosszabb gondolatmenet után, körbenéz (esetleg belekortyol a kólájába) és felteszi a kérdést: „Is everyone with me? Any questions? Comments?” És általában van is valami kérdés. És akkor Dave kicsit másképp, de újra elmagyarázza a kényes anyag részt, hihetetlen türelemmel és megértéssel. Nyilván ezt csak legfeljebb 10–15 fős osztályokban lehet megoldani, de mint tudjuk, Beloitban az átlagos osztálylétszám 11 fő. Fontos különbség, hogy itt minden órán kötelező a részvétel és az órai munka is jelentős súllyal szerepel a félév végi osztályzatban.

Kulturális sokszínűség

Beloit College egy nagyon kicsi egyetem, minden hallgató a campuson lakik, így mindenki ismer szinte mindenkit. A jó közösségek kialakulása annak is köszönhető, hogy naponta háromszor lényegében a teljes hallgatóság együtt étkezik

a *commons*ban. Én személy szerint (de ezzel mások is így vannak) sok időt töltök ott, ugyanis a jó hangulatú beszélgetések nem érnek véget az étel elfogyasztásával... a legkülönbözőbb témájú párbeszéddek zajlanak le a legtávolabbi országokból érkezett diákok között. Számomra ez az egyik legnagyobb élmény Beloitban. Hihetetlen, hogy mennyi különböző helyről érkeznek ide diákok! Sokan a négyéves képzésben vesznek részt, de szép számmal vannak olyanok is, akik egy évre, vagy csak egy szemeszterre érkeztek (Julival mi ebbe a kategóriába esünk).

Egy ilyen csereprogram lelke nem feltétlenül a szakmai tudás elmélyítésében, hanem abban rejlik, hogy aki részt vesz egy ilyen programban, földrészekeken átívelő, életre szóló barátságokra, kapcsolatokra tehet szert. Egészen mostanáig nagyon sok kedves emberrel megismerkedtem, akikkel nap, mint nap találkozunk és az órák után sok közös programon veszünk részt. Teljesen biztos vagyok benne, hogy a kapcsolatok nem szakadnak meg a csereprogram végétével (ezt a programban korábban résztvevő collegák is tanúsíthatják). Ez annak is

FOLYTASSA, COLLEGA!

köszönhető, hogy egy (ebből a szempontból) szerencsés korszakban születtünk, hiszen az internet mindent behálóz.

Statisztikák, amiket magam hamisítottam

60

Akár hiszünk a kimutatásoknak, akár nem, érdemes egy röpke pillantást vetni rájuk. Beloit College-ban a nemzetközi kapcsolatokat a figyelem középpontjába állítja, hogy 2010-ben volt a „Study Abroad Program” fennállásának 50. évfordulója. Ez alatt az időszak alatt több, mint 4000 beloit hallgató folytatótt külföldi tanulmányokat 93 ország valamelyikében! Ez a teljesítmény egyébként az Egyesült Államokban is élenjáró: a Beloitban tanuló hallgatók több mint fele (!) külföldön végzi a tanulmányait hosszabb-rövidebb ideig. Ebben a tekintetben sokat tanulhatunk a nagy testvértől (bár Beloit College az ELTE-hez képest inkább kistestvér). Egy 2005-ös tanulmány szerint az Európai Unióban átlagosan a hallgatók 10–15 százaléka, míg Magyarországon csupán 2 százaléka él a külföldön tanulás lehetőségével.

Azt hiszem, hogy talán életem egyik legnagyobb élménye a mostani beloitai félév. Természetesen alaposan elgondolkodtam, mielőtt beadtam a pályázatot, hiszen a több mint 7500 km-es távolság az otthonomtól, a családomtól és a barátaimtól nem kevés. De bízom benne, hogy az utam során egy életre szóló tapasztalatot szerzek. Már most, egy hónap elteltével is sok mindent másképp látok és azt hiszem, hogy a jövőben nagyobb bátorsággal fogok külföldre utazni még akkor is, ha az óceánon kell átkelnem. Kicsit úgy érzem, hogy kinyílt előttem a világ, de persze tudom, hogy továbbra is egy kis csepp vagyok a tenger közepén. Jelen írásom legfőbb üzenete a következő: mindenkit, aki érintett, biztatom arra, hogy bátran pályázzon külföldi ösztöndíjakra! És ne ijedjen meg a kihívásoktól, a lehetőségektől! Ne keressen kifogásokat, és ha egy külföldi félév egyéves „csúsztást” jelent, arra inkább úgy gondoljon, hogy egy évet nyert! Külföldön az ember nyelvet, kultúrát és olyan dolgokat tanulhat, amit otthon sem az egyetemeken, sem máshol nem tanítanak.